Mustonen Pasi

14.9.2022

EU; terveysministereiden epävirallinen kokous Prahassa 7.9.2022

Kokous

Epävirallinen EU-terveysministerikokous 7.9.2022

EU:n terveysministerit kokoontuivat epävirallliseen terveysministerikokoukseen Prahaan 7.9.2022. Kokouksen aiheina olivat Ukrainan sodan terveysvaikutukset sekä rokotukset ja erityisesti keinot rokotuskielteisyyden vähentämiseksi. Ukraina-keskusteluun osallistunut UA-terveysministeri Viktor Liashko kiitti EU:ta avusta, mutta muistutti UA:n terveydenhuollon ahdingon jatkuvan edelleen. Keskustelussa jäsenmaat tuomitsivat yksituumaisesti Venäjän toimet ja korostivat EU:n yhtenäisyyden ja koordinoitujen toimien tärkeyttä jatkossakin. Talvi tulee olemaan vaikea ja EU:n on oltava valmis vastaanottamaan kasvavia potilasmääriä. Tähän liittyen kuultiin edelleen toiveita korvamerkityn EU-rahoituksen saamisesta ukrainalaisten hoidosta aiheutuviin kustannuksiin. Puheenvuoroissa painotettiin myös varautumista Ukrainan jälleenrakentamisen aloittamiseen. EU4Health-rahoituksen saattamista Ukrainan ulottuville pidettiin kannatettavana. Mielenterveys nostettiin esille erityisenä panostusta edellyttävänä osa-alueena.

Rokotuskeskustelussa painotettiin rokottamisen merkitystä ja ilmaistiin suuri huoli rokotuskielteisyyden kasvusta. Erityisenä haasteena nähtiin rokotteita koskevan väärän tiedon jakaminen sosiaalisen median alustoilla. Useat ministerit pahoittelivat jäsenmaiden erilaisia rokotuslinjauksia ja katsoivat ristiriitaisten viestien syövän kansalaisten luottamusta ja ruokkivan osaltaan rokotusvastaisuutta. Rokotekielteisyyttä vahvistavana tekijänä eräät jäsenmaat nostivat esille myös rokotteiden tuhoamisen, jonka koettiin olevan suora seuraus EU:n liiallisista tilausmääristä. Jäsenmaat ilmaisivat laajasti tukensa yhteisille EU-tason viestintätoimille sekä tiedon ja kokemusten vaihdon tiivistämiselle. Myös ajatus EU-rokotuskortista sai kannatusta.

Ministereiden lounaalla keskustelunaiheena oli syöpä ja EU:n syöväntorjuntaohjelman toimeenpano.

Kokouksen keskustelut käytiin puheenjohtajamaan toimittamien tausta-asiakirjojen ja niiden sisältämien kysymysten pohjalta. Puhetta kokouksessa johti Tšekin terveysministeri Vlastimil Válek. Suomen valtuuskuntaa johti perhe- ja peruspalveluministeri Aki Lindén. Kokoukseen osallistuivat tavanomaiseen tapaan myös ETA-maiden ja Sveitsin edustajat. Kokoukseen oli kutsuttu myös Euroopan lääkeviraston EMA:n pääjohtaja Emer Cook ja EU:n tautienehkäisy- ja -valvontakeskuksen ECDC:n johtaja Andrea Ammon sekä Maailman terveysjärjestön WHO:n Euroopan aluejohtaja Hans Kluge. Ukrainan terveysministeri Viktor Liashko osallistui etäyhteyden välityksellä Ukrainaa käsittelevään osuuteen.

1. Ukrainan sodan terveysvaikutukset

Puheenjohtaja Válek korosti johdannossaan EU:n koordinoidun avun merkitystä. PJ:n mukaan on EU:n velvollisuus auttaa pakolaisia ja tehdä yhteistyötä strategisen suunnitelman laatimiseksi, jotta voidaan varmistaa ukrainalaisten pakolaisten hoidon jatkuvuus heidän palattuaan kotimaahansa. On tärkeää aloittaa Ukrainan jälleenrakennussuunnitelman keskeisten osien suunnittelu riittävän pian, vaikka terveysministereillä onkin infraan liittyvien investointien osalta rajalliset keinot toimia.

Ukrainan terveysministeri Viktor Liashko kiitti EU:ta avusta ja kertoi ainakin 1500 ukrainalaispotilaan saaneen jo hoitoa EU:ssa. Ukrainassa on edelleen pulaa mm. lääkkeistä. Terveydenhuolto on vaikeuksissa sodan keskellä ja monenlaista apua tarvitaan edelleen. Ukrainassa ollaan kuitenkin vakuuttuneita siitä, että sota tullaan voittamaan.

Terveyskomissaari Kyriakides teki selkoa EU:n tähänastisista avustustoimista ja korosti tuen jatkamisen merkitystä tulevana talvena. Ukrainalaisia potilaita on autettava niin Ukrainassa kuin sen ulkopuolellakin. Potilaiden evakuointia ja siirtoja varten tehdään läheistä yhteistyötä Naton kanssa, tässä apuna on Puolassa vastikään avattu medevac-keskus. Komissio selvittää parhaillaan, miten potilassiirtoja voitaisiin parhaiten tukea taloudellisesti EU-tasolla. Komissaarin Ukrainan-vierailun aikana heinäkuussa allekirjoitettiin sopimus, jolla Ukrainalle taataan pääsy EU4Health-ohjelman rahoituksen piiriin. Rahoituksen turvin on käynnistetty projekteja mm. mielenterveyden edistämiseksi Ukrainassa. Komissaari huomioi, että talven tullen EU:n on varauduttava vastaanottamaan kasvavia määriä esim. erilaisista hengitystiesairauksista ja paleltumista kärsiviä ukrainalaispotilaita.

Johtaja Ammon (ECDC) ja aluejohtaja Kluge (WHO Euro) kävivät puheenvuoroissaan läpi omien organisaatioidensa työtä Ukrainan ja ukrainalaisten tukemiseksi.

Käydyssä keskustelussa jäsenmaat tuomitsivat yksituumaisesti Venäjän toimet ja korostivat EU:n yhtenäisyyden ja koordinoitujen toimien tärkeyttä jatkossakin. Useat ministerit varoittivat tulevan talven haasteista. Avun tarpeen määrä tulee oletettavasti kasvamaan kylmien kelien myötä ja EU:n tulee olla valmis vastaanottamaan kasvavia potilasmääriä. Tähän liittyen kuultiin edelleen toiveita korvamerkityn EU-rahoituksen saamisesta ukrainalaisten hoidosta aiheutuviin kustannuksiin. Puheenvuoroissa tuotiin laajasti esille jo tehtyjä toimia ja painotettiin EU:ssa hoidettujen potilaiden hoidon jatkuvuuden turvaamista. Useat ministerit peräänkuuluttivat varautumista Ukrainan jälleenrakentamisen aloittamiseen viivytyksettä. EU4Health-rahoituksen saattamista Ukrainan ulottuville pidettiin kannatettavana. Mielenterveys nostettiin esille erityisenä alueena, joka edellyttää panostusta. Eräissä puheenvuoroissa ilmaistiin myös kiinnostus oppia ukrainalaisten kokemuksista akuutin kriisitilanteen hoidosta.

Ministeri Lindén ilmaisi puheenvuorossaan Suomen vankkumattoman tuen Ukrainan itsenäisyydelle, suvereniteetille ja alueelliselle koskemattomuudelle. Ministeri toi esille Suomen moninaisia toimia ukrainalaisten potilaiden hoitamiseksi ja tukemiseksi. Mielenterveys on yksi olennainen osa-alue, johon tulee panostaa. Potilaiden Ukrainaan paluun ja hoidon jatkumisen kannalta ministeri Lindén piti ensiarvoisen tärkeänä tiivistä yhteydenpitoa ja tietojenvaihtoa lähettävän ja vastaanottavan sairaalan välillä. Olisi lisäksi varmistettava, että Ukrainalle annettava apu tavoittaa myös kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat.

Terveysministeri Liashko kiitti EU:ta tuesta ja toivoi voivansa jatkaa keskusteluja EU-ministereiden kanssa myös kahdenvälisesti.

2. Rokotukset tehokkaimpana välineenä tautien ehkäisyssä

PJ luonnehti johdannossaan rokotuksia tehokkaimmaksi keinoksi tautien torjunnassa. Rokotustahti on kuitenkin hidastunut ja WHO:n mukaan yleinen rokotuskattavuus jopa laski ensimmäistä kertaa vuosikymmeneen vuonna 2020. Rokotustason laskun myötä tartuntatautien taakka kasvaa merkittävästi. PJ-maa on tuomassa syyskuussa neuvoteltavaksi rokotuksia koskevat neuvoston

päätelmät, joissa keskityttäisiin erityisesti rokotuskielteisyyden ja disinformaation torjuntaan.

Terveyskomissaari Kyriakides totesi covid-19-pandemian osoittaneen kouriintuntuvasti rokotusten tärkeyden. Joidenkin arvioiden mukaan pandemian aikana rokotteet ovat pelastaneet 20 miljoonaa ihmishenkeä. Nyt on huolehdittava siitä, ettei tehty työ rokotusten edistämiseksi valu hukkaan. Jäsenmaiden tulee valmistautua viivytyksettä jatkamaan covid-19-rokotuksia vastahyväksyttyjen varianttivalmisteiden turvin ja pyrittävä nostamaan rokotuskattavuutta, joka monilla puolilla Eurooppaa on jäänyt vajaaksi. Muiden tarvittavien toimenpiteiden osalta komissaari viittasi komission 2.9.2022 antamaan uuteen covid-19-tiedonantoon. Komissaari nosti esille myös apinarokon ja kertoi HERA:n varmistaneen juuri 170 000 rokoteannoksen lisähankinnan jäsenmaiden käyttöön kuluvan vuoden loppupuolella. Kyriakides ilmaisi tukensa PJ:n suunnittelemille rokotuspäätelmille ja korosti pitkäjänteisen työn tarvetta yleisön luottamuksen säilyttämiseksi rokotteita kohtaan. Pandemian kokemuksista voidaan myös oppia esimerkiksi sen osalta, miten rokotuspaikat on tuotu yleisön keskuuteen ja näin parannettu rokotusten saavutettavuutta.

Myös EMA:n pääjohtaja Cooke korosti luottamuksen säilyttämisen merkitystä. Covid-19-pandemian osalta tämä on ollut erityisen haastavaa internetissä laajasti levinneiden väärien tietojen vuoksi. EMA on omalta osaltaan pitänyt huolta siitä, että uusien valmisteiden myyntiluvan tueksi on edellytetty asianmukainen tieteellinen näyttö. Cooke kertoi EMA:n valmistautuvan antamaan lausunnon BioNTech-Pfizerin uusimmasta varianttivalmisteesta (BA.4/5) 12.9.2022. Yhteistyö jäsenmaiden viranomaisten kesken on tärkeää, jotta päästäisiin mahdollisimman yhdenmukaisiin rokotussuosituksiin. Kaikessa viestinnässä olisi korostettava, että kaikki markkinoilla olevat rokotevalmisteet ovat edelleen tehokkaita vakavaa tautia vastaan.

ECDC:n johtaja Ammon myönsi, ettei viestintä kansalaisten suuntaan kaikkien valmisteiden hyvästä tehosta ole helppoa. ECDC ja EMA ovat yhteisessä suosituksessaan (6.9.2022) yrittäneet tuoda elementtejä tähän keskusteluun. ECDC:ssä kannetaan huolta myös muiden kuin covid-19-rokotusohjelmien tilanteesta; pandemia on tuonut aukkoja rokottamiseen ja nämä olisi kurottava nopeasti umpeen, jotta vältytään takaiskuilta taudeissa, jotka oli jo aiemmin ehditty nujertaa EU-alueella.

Keskustelussa jäsenmaat olivat yksimielisiä siitä, että rokottaminen on yksi tehokkaimmista tautien ehkäisyn välineistä. Covid-19-rokotehankintaa pidetään yleisesti menestyksenä, mutta rokotuskielteisyyden kasvu aiheuttaa suurta huolta. Rokotusvastaisuuden torjunnan kannalta erityisenä haasteena ministerit näkivät väärän tiedon jakamisen mm. sosiaalisen median alustoilla. Muutamat ministerit totesivat suoraan tilanteen olevan maassaan hälyttävä – etenkään covid-19-rokotteisiin ei luoteta ja laaja osa väestöstä jättää ne ottamatta. Yhteiseen viestintään olisi panostettava enemmän ja selitettävä avoimesti, mihin covid-19-rokotteet pystyvät: ne eivät estä tartuntoja, mutta ovat tehokkaita torjumaan vakavaa tautia ja siten terveydenhuollon ylikuormittumista. Useat ministerit pahoittelivat jäsenmaiden erilaisia rokotuslinjauksia ja totesivat ristiriitaisten viestien syövän kansalaisten luottamusta ja ruokkivan rokotuskielteisyyttä. Covidin osalta siirtyminen BA.4/5-valmisteeseen herätti erityistä huolta: kuinka perustella enää aiempien rokoteversioiden käyttökelpoisuutta? Rokotekielteisyyttä vahvistavana tekijänä eräät jäsenmaat nostivat esille myös rokotteiden tuhoamisen, jonka koettiin olevan suora seuraus EU:n liiallisista tilausmääristä.

Jäsenmaat ilmaisivat laajasti tukensa yhteisille EU-tason viestintätoimille sekä tiedon ja kokemusten vaihdon tiivistämiselle. Myös yhteinen EU-rokotuskortti sai kannatusta. Samalla huomautettiin kuitenkin, ettei rokotuskortti saisi toimia välineenä matkustamisen rajoittamiseen EU:ssa.

Puheenvuorossaan ministeri Lindén ilmaisi Suomen tuen yhteisille ponnisteluille rokotuskattavuuden parantamiseksi ja rokotuskielteisyyden vähentämiseksi. Luottamus rokotuksiin edellyttää luottamusta kansalaisten ja terveydenhuollon asiantuntijoiden, viranomaisten ja poliitikkojen välillä. Suomi pitää keskinäistä tiedonvaihtoa jäsenmaiden rokotusohjelmista kannatettavana. On kuitenkin tärkeää, että kunnioitetaan jäsenmaiden toimivaltaa rokotusohjelmien laadinnassa ja toteuttamisessa. Rokotuskielteisyyden torjuminen edellyttää paikallisten olosuhteiden huomioimista. Suomi kannattaa yhteisen rokotuskortin toteuttamisedellytysten selvittämistä. Tässä on syytä ottaa huomioon mm. WHO:n puitteissa jo tehdyt toimet.

PJ korosti yhteenvedossaan yhteisen viestinnän merkitystä. PJ:n luonnos päätelmätekstiksi tulee jakoon pian kokouksen jälkeen.

* * *

Ministereiden lounaskeskustelun aiheena oli syöpä ja EU:n syöväntorjuntaohjelman toimeenpano. Ministeri Lindén kävi kokouksen yhteydessä lyhyen kahdenvälisen keskustelun Norjan terveysministerin kanssa.

Suomen edustajat
Perhe- ja peruspalveluministeri Lindén valtuuskuntineen